

SVĚTOVÁ VÝROČÍ UNESCO

CYRIL A METODĚJ

**1150. VÝROČÍ PŘÍCHODU
NA VELKOU MORAVU
(863-2013)**

*Obr. 1
Cyril a Metoděj*

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotností středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

VÝROČÍ

V roce 2013 si Česká republika s ostatními státy Evropy připomíná jedinečnou událost - 1150 let od příchodu slovanských věrozvěstů sv. Cyrila a Metoděje z Byzance na Velkou Moravu. Psal se tehdy rok 863. Toto výročí připomíná základní křesťanské principy dané našim předkům v jejich slovanském jazyce, vznik slovanského písma - hlaholice a položení základů pro budoucí českou státnost.

Obr. 2 Cyril a Metoděj v průčelí kostela v Bílovcích nad Svitavou

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotností středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

VZNIK VELKÉ MORAVY

Obr. 3
Mojmír I.
(830 – 846)

První zmínka o Moravanech je z roku 822. Tehdy císař [Ludvík I. Pobožný](#) (778-840) svolal do Frankfurtu nad Mohanem říšský sněm. Ze slovanských kmenů se jej mimo jiné zúčastní i zástupci Moravanů.

Prvním známým knížetem byl [Mojmír I.](#), za kterého se šíří křesťanství ze sousední Franské říše. Roku 831 právě pasovský biskup Reginhard pokřtil „všechny Moravy“. Reálně se jednalo zřejmě jen o moravskou aristokracii.

Roku 833 kníže Mojmír připojil sousední Nitranské knížectví, odkud vyhnal Pribinu. Tak vznikla Velká Morava a kníže Mojmír je pokládán za jejího zakladatele. Název Velká Morava je však ve skutečnosti mladší. Pochází až z 10. století z pera byzantského císaře a historika [Konstantina Porfyrogenneta](#).

Politická situace na poč. 9. stol. n. l. (do roku 833):

- Nitransko za Pribiny
- Morava na počátku Mojmirovoy vlády
- Hranice moderních států

Obr. 4
Mapa Moravy a
Nitranska

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

NÁSTUP KNÍŽETE
ROSTISLAVA I.
(846 – 871)

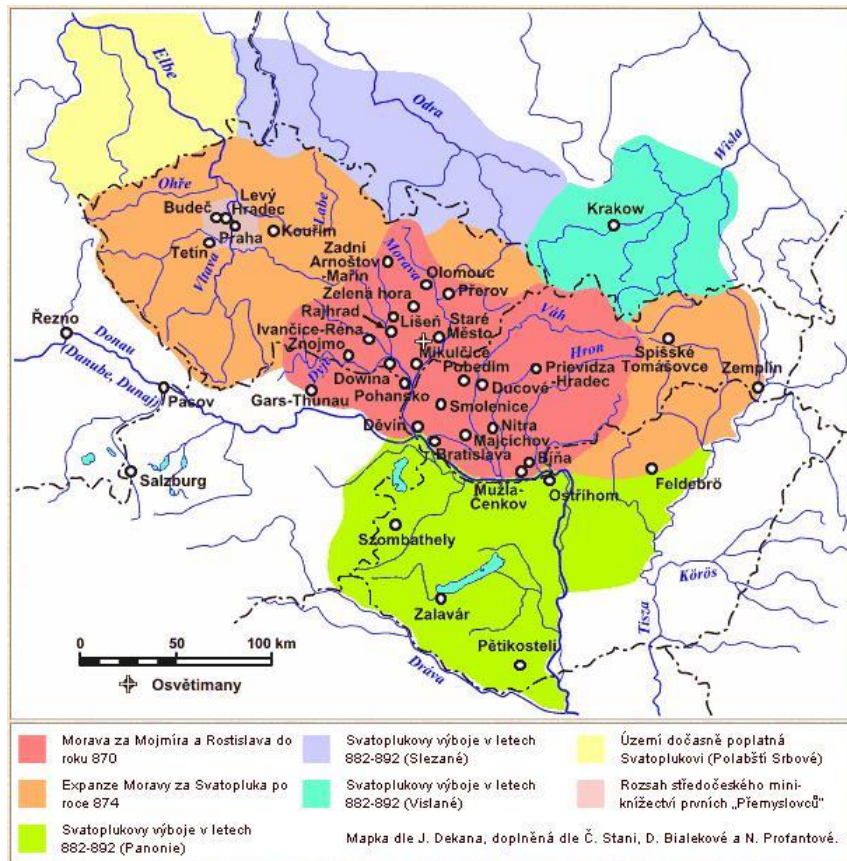
Obr. 5
Kníže Rostislav
na ikoně

Roku 846 vpadla na Moravu východofranská vojska v čele s [Ludvíkem Němcem](#). Mojmir byl zřejmě zabit a Ludvík určil jako nástupce [Rostislava](#). Ludvík se však v osobě Rostislava přepočítal - místo věrného vazala se z něj stal odbojný kníže. Sebevědomý Rostislav nejen že vyhnal západní kněží a porazil franská vojska (asi r. 850), ale dokonce vyslal roku 860 nebo 861 k papeži [Mikuláši](#) poselství se žádostí zřídit na Moravě nezávislou církevní diecézi na bavorském episkopátu v Pasově.

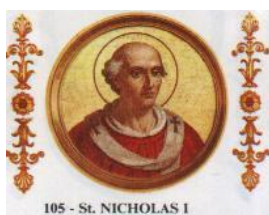
Již zesnulý historik Dušan Třeštík ve své knize Vznik Velké Moravy okomentoval situaci těmito slovy: „Jako důležitý argument mohl použít Rostislav vzniklou situaci právě v pasovské diecézi: biskup Hartwig (840-866) byl totiž roku 860 postížen mrtvicí, že ani nemohl mluvit, a pasovské biskupství upadalo tak rychle, že mu hrozilo úplné zhroucení. Pastorální činnost byla úplně zastavena a hospodářsky spělo biskupství k úpadku. Dokonce sám papež Mikuláš I. odmítl Hartwigovo sesazení s odůvodněním, že žádný biskup nemůže být za svého života sesazen“.

Rostislav si plně uvědomoval, že vnitřní i vnější oporou jeho státu může být samostatná církevní organizace, úzce s tímto státem spjatá a podporující jeho politické i kulturní zájmy. Rostislav měl navíc také zájem o slovansky formulované zákonodárství.

Obr. 6
 Mapa
 Velké Moravy

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotností středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

Obr. 7
Papež Mikuláš I.

PAPEŽ MIKULÁŠ I.

Papež Mikuláš potřeboval mít vládce Východofranské říše Ludvíka II. na své straně a nechtěl si jej znepřátelit. To byl pádný důvod, proč Rostislavovu žádost odmítl. Sám Mikuláš byl přísný a asketický člověk, který chtěl po biskupech poslušnost a pořádek v církvi. Je tedy pochopitelné, aby si udržel autoritu a nevyvolal vzpuru podřízených východofranských kněží, že nemohl Rostislavově žádosti vyhovět. Vyhovněním žádosti by totiž připravil východofranské biskupy a kněží o věřící („farníky“), ale i finanční příjmy.

ROSTISLAV SE OBRACÍ SE ŽÁDOSTÍ NA BYZANC

Proto se Rostislav obrátil do daleké Byzance na císaře [Michala III.](#) sídlícího v Konstantinopoli. Ten jistě jako pragmaticky uvažující vládce viděl v misii na Moravě možnost rozšíření vlivu Byzance do střední Evropy a oslabení vlivu římského papeže. Proto zřejmě vyhověl Rostislavově prosbě. A ne náhodou byli povoláni k misii ti nejzkušenější misionáři – Konstantin a Metoděj.

“Rostislav, kníže moravský, z vnuknutí božího a po úradě se svými knížaty a s Moravany vypravil poselství k císaři Michaelovi, v němž pravil: “Náš lid se odřekl pohanství a drží se křesťanského zákona, ale nemáme takového učitele, který by nám pravou křesťanskou víru vyložil, aby též jiné kraje nás napodobily. Pošli nám tedy, pane, takového biskupa a učitele, neboť od vás se vždy dobrý zákon šíří do všech krajů.” Císař shromáždil poradní sbor a povolal Konstantina filosofa, sdělil mu tuto věc a pravil: “Vím, filosofe, žes unaven, ale je třeba, abys tam šel, neboť tuto věc nemůže nikdo vykonat tak jako ty.”

(In: “Život sv. Konstantina-Cyrila”, ed. Jaroslav Kolár, in Středověké legendy o českých světcích, Praha 1998, s.35-36)

BYZANC ZA VLÁDY CÍSAŘE MICHALA III.

Obr. 8
císař Michal III.

Byzantský císař, který k nám vyslal křesťanské misionáře, nebyl zrovna nejzbožnější člověk – dokonce si získal přívlastek Opilec. Osobně se ujal vlády roku 856 ve svých šestnácti letech. Žil velmi požívačným způsobem, holdoval pitkám a užíval života plnými doušky. Když přijal Rostislavovy posly, bylo mu pouhých 22 let. Přesto Michalova vláda byla v mnoha ohledech úspěšná: vítězství nad Araby, christianizace Bulharů (chán Boris přijal jméno Michal, christianizace od Byzance vyvolala u bulharských předáků odpor, proto povstali, Michal jich nechal 50 povraždit, k moci se dostala slovanská aristokracie – od té doby prameny hovoří o Bulharech jako o Slovanech), Za úspěch lze považovat i udržení východní církve nezávislé na papežství v Římě. V této době se měly křesťanské misie vedle vojenských prostředků stát důležitou součástí byzantské diplomacie: šíření křesťanství do Rusi i k nám na Velkou Moravu. Předběhněme událostem, ale z toho vyplývá, že kdyby zpátky z Moravy do Byzance dorazil Konstantin a Metoděj, chtěli v bývalé vlasti vysvětit své žáky, jistě by se císař a patriarcha nerozhodli udělit Metodějovi post světicího arcibiskupa pro Moravu – tím by se totiž Morava stala svébytnou autonomní pravoslavnou církví. To si předáci Byzance jistě nepřáli. Naopak později ačkoli to ze začátku vypadalo s misí na Moravě zle, římský papež po návštěvě bratří v Římě jmenoval Metoděje světicím biskupem pro Moravu. To je potvrzení toho, že v dějinách jsou možné i nemožné věci.

NEČEKANÝ KONEC MICHALOVY VLÁDY

Roku 867 se dá označit za krvavý rok v Byzanci. Nejprve byl zabit správce Bardás a posléze samotný císař Michal blízkým přítelem a spoluvládcem Basileem. Ten se pak prohlásil císařem jako Basileos I. a vládl do roku 886 a jeho následovníci až do roku 1056.

Když to tak vezmeme, zavraždění císaře Michala nám paradoxně prospělo, že bratří nedošli do Konstantinopole, ale u Benátek se otočili a šli do Říma.

Obr. 9
sv. Metoděj
ve Vyškově
v Dědicích

Obr. 10
Sv. Cyril
před kostelem
V Ivanovicích
na Hané

ŽIVOTNÍ OSUDY BRATRŮ PŘED PŘÍCHODEM NA VELKOU MORAVU

Informace o obou bratřích pocházejí z legend, *Života Konstatinova* a *Života Metodějova*. Jejich autory byli jistě žáci obou mužů. Pro Život Konstantinův mohl Metoděj podat zásadní informace. Legendy na sebe svým způsobem navazují, i když se v Životě Metodějově stručně připomíná světcův původ a dřívější kariéra, společná léta byly již vylíčeny v životopise jeho bratra. „*Oba Životy nejsou v žádném případě typickými raně středověkými legendami. Jde spíše o životopisy s apologetickým nábojem*“, jak praví současný historik Libor Jan v článku „Příběh intelektu a víry v Boha (In: Dějiny a současnost, 5/2013).

METODĚJ (původně Michael) se narodil v Soluni (Thessaloniké), druhém největším městě byzantské říše, asi v rozmezí let 813-815 jako nejstarší bratr Konstantina. Metoděj byl předurčen stát se nástupcem svého otce Lva, což byl významný vojenský důstojník (drungarios) a úředník. Proto vystudoval práva a stal se krátce správcem provincie na území Makedonie. Nelíbily se mu byzantské zásahy proti Slovanům, proto raději vstoupil do kláštera Polychron v Malé Asii, kde mu přidělili jméno Metoděj, a stal se opatem. Zde se setkal i s bratrem Konstantinem a zde se také připravovali na misi na Moravu.

KONSTANTIN zvaný "filozof"- se narodil v rozmezí asi 826/827/828, jako nejmladší ze 7 dětí. Na přímluvu logotheta Theoktista (prvního ministra) byl přijat na studia do Konstantinopole, kde se vzdělával na tamní císařské univerzitě v gramatice, geometrii, dialektice a dalších oborech. Díky své pílí a nadání získal brzy jedinečné vzdělání. Po studiích krátce působil jako knihovník konstantinopolského patriarchy a pak odešel do kláštera na březích Bosporu. Asi kolem roku 850 přijal místo profesora filozofie na univerzitě (místo bývalého učitele Fótia, který odešel do císařské kanceláře). Zde zřejmě získal Konstantin přívlastek „Filozof“. Jeho vzdělanost mu otevřela cestu k velkým posláním a císařskému dvoru.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotností středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

Tam se mu stal ochráncem dokonce samotný patriarcha [Fótios](#).

Roku 855/6 (ve věku pouhých dvaceti čtyř let) podnikl Konstantin cestu do Samary, aby vedl diskusi o křesťanství s arabskými učiteli.

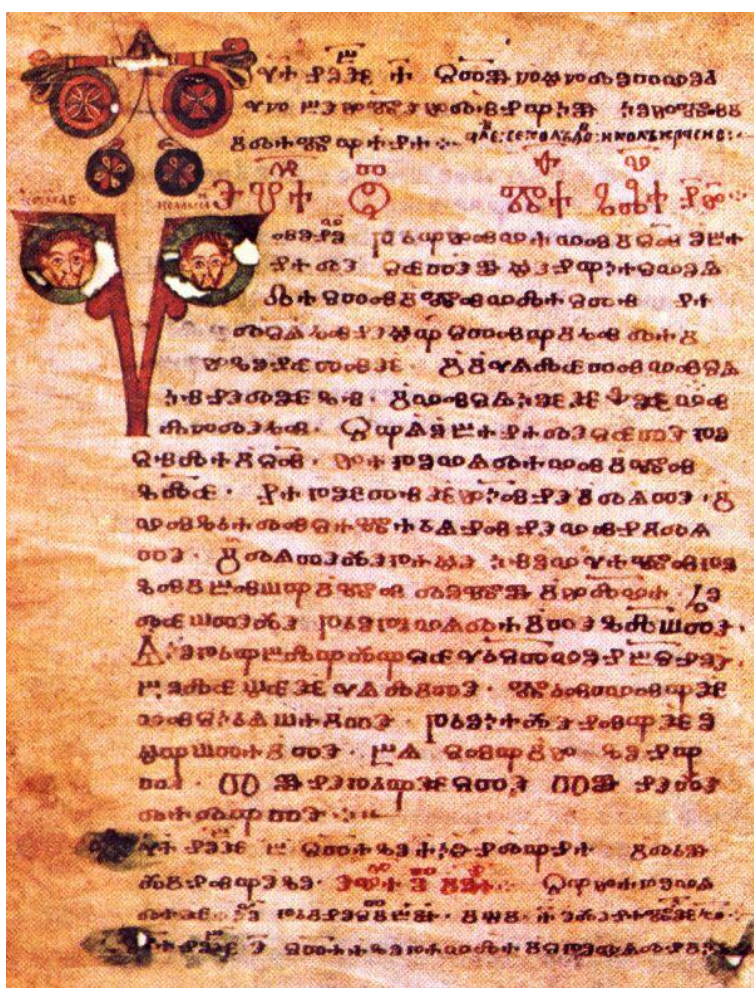
Důležitou událostí v dějinách Byzance ale i v životě bratří bylo zvolení Fótia patriarchou. Roku 861/2 spolu s bratrem Metodějem byli pověřeni poselstvím k [Chazarům](#), turkickému kmeni sídlícímu mezi dolními toky Volhy a Donu. Od této doby se osudy obou bratrů budou velice proplétat. Zde našli ostatky 4. římského biskupa sv. Klimenta, a ty pak přinesli papeži do Říma, když obhajovali staroslověnskou liturgii.

PŘÍPRAVY NA MISIJNÍ CESTU

V legendě o svatém Metodějovi se píše o přípravě na misijní cestu: „A tehdy zjevil Bůh filozofovi slovanské knihy. A on ihned sestrojil písmena a zhotovil překlad a vydal se na cestu na Moravu.“

Konstantin na základě jazyka, kterým mluvili Slované v okolí řecké Soluně, vytvořil s použitím písmen z řečtiny a hebrejštiny tzv. [hlaholici](#) a do staroslověnštiny přeložil části evangelíí, liturgické texty i soudní zákoníky. Právě ty představovaly první psané právní normy. Staroslověnština se stala po řečtině a latině třetím liturgickým jazykem křesťanů.

Obr. 11
Codex Vaticanus
Slavicus
(makedonská
provenience)

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotností středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

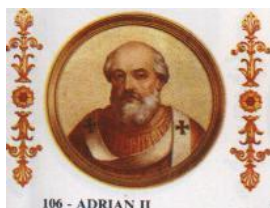
CYRILOMETODĚJSKÁ MISIE NA VELKÉ MORAVĚ

Na Velkou Moravu dorazili bratři na jaře roku 863. Konstantinovi bylo třicet šest let, staršímu Metodějovi asi čtyřicet jedna let. Čtyři roky vychovávali a vzdělávali nové kněze a překládali bohoslužebné knihy. Připomeňme zde i málo známá jména spolupracovníků a žáků: [Gorazd](#), Naum, Angelar, Klemet a Sáva. Mezi tím se však změnila politická situace. Roku 864 napadl král Východofranské říše [Ludvík II. Němec](#) Velkomoravskou říši a kníže Rostislav byl nucen umožnit návrat latinským kněžím. Po jejich příchodu došlo ke svárům dvou koncepcí - latinské a staroslověnské.

Obr. 12
Velkomoravský
kostel - rekonstrukce
Archeoskanzen
Modrá u Velehradu

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

Obr. 13
Papež Hadrián II.
(pont. 867-872)

CESTA DO ŘÍMA

V roce 867 měli bratři připravené žáky k vysvěcení na kněze a biskupy, proto se vydali do Konstantinopole. Nešťastný osud císaře Michaela III. (zavražděn) je nakonec zavedl k papeži [Hadriánovi II.](#) do Říma. Papež oba bratry přijal velkoryse (dokonce jim vyšel vstříc před hradby města) a porozuměli si. Věnovali mu ostatky sv. Klimenta, které dříve našli na Krymu při misi u Chazarů. Ostatky slavnostně uložili v římské [bazilice sv. Klementa](#), kde jsou dodnes.

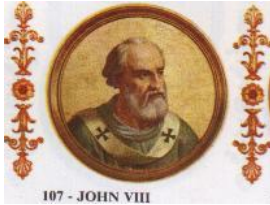
Konstantinovi (zřejmě díky jeho výmluvnosti) se podařilo navíc obhájit oprávněnost slovanské liturgie a staroslověnština byla papežskou bulou povolena jako bohoslužebný jazyk. Papež Hadrián to stvrdil roku 868 bulou „*In excelsis Deo*“. Své prohlášení doplnil symbolickým aktem: Položil staroslověnské knihy na oltář [baziliky Sv. Maria Maggiore](#), posvětil je a sloužil nad nimi slavnostní mši. Nařídil též, aby bylo slovanským učedníkům uděleno kněžské svěcení (také roku 868).

Obr. 14
Konstantin
a Metoděj přinášejí
roku 867 ostatky
sv. Klimenta do
Říma, vítání
papežem
Hadriánem II.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

CYRILOVA SMRT A STRASTIPLNÝ NÁVRAT METODĚJE NA MORAVU

Obr. 15
Papež Jan VIII.
(pont. 872-882)

V roce 869 v Římě Konstantin onemocněl tuberkulózou a v předtuše smrti vstoupil do řeckého klášteřa, kde přijal schimu (vyšší stupeň mnišského stavu) a také řeholní jméno Kyrillos = Cyril. Zemřel 14. února 869 v pouhých 42 letech, po 50 dnech strávených v klášteři. Jeho tělo bylo pochováno v bazilice sv. Klementa.

Metoděj byl vysvěcen na prvního arcibiskupa pro území velkomoravské, sirmijské a panonské arcidiecéze (území záp. Maďarska a části vých. Rakouska v prostoru Blatenského a Neziderského jezera). Při zpáteční cestě na Moravu byl ale zajat Franky a odsouzen na doživotí. V klášterní pevnosti ho věznili dva a půl roku. Až na příkaz papeže [Jana VIII.](#) byl propuštěn a opět dosazen do čela arcidiecéze.

KNÍŽE SVATOPLUK

Obr. 16
Kníže Svatopluk
(846-894)

[Svatopluk](#), panující v letech 871 - 894, byl třetím a nejvýznamnějším panovníkem Velkomoravské říše. Na trůn se dostal dvojitou zradou: nejprve zradil strýce Rostislava. Očekával, že jej Frankové dosadí jako nového vládce Moravy. Jenže byli dosazeni pouze správce Vilém a Engelšak a Svatopluk byl uvězněn. Naštěstí pro Svatopluka vypuklo na Moravě povstání vedené Slavomírem. Frankové vyslali armádu, jenže ta byla poražena. Do čela druhé výpravy postavili nečekaně Svatopluka, který sliboval, že povstání potlačí (mohl argumentovat znalostí terénu a slabostí obrany některých pevností). Říká se, že kdo jednou zradí, může zradit i podruhé. To byl Svatoplukův případ - přeběhl na stranu Moravanů a porazil franckou armádu, se kterou k nám přicházel. Nakonec roku 874 - jistě rozumně - Svatoplukovi vyslanci uzavřeli s Ludvíkem Němcem mír ve Forcheimu. Svatopluk se zavázal platit poplatek („daň míru = lat. tributum pacis“). Tím sice uznával jistou nadřazenost Východofrancké říše, ale klid na západě dával neomezenou možnost expanze ostatními směry. Zde projevil svůj politický pragmatismus. Ne náhodou dosáhla Velká Morava za vlády Svatopluka [největší územní rozlohy](#) ve svých dějinách. Byly připojeny tyto oblasti: sever Moravy (Opavsko), horní tok řeky Visly, území kolem řeky Tisy, Čechy, Lužice a dokonce i Panonie. Morava se tak stala opravdovou „evropskou velmocí“.

Právě kvůli Panonii zahájil válku proti Svatoplukovi [Arnulf Korutanský](#), pozdější vládce Východofrancké říše. Ačkoli Arnulfovi pomáhali i Bulhaři, dokázal Svatopluk odvrátit jejich útoky. To je jistě další důkaz Svatoplukových schopností i kvalit jako politika i vojevůdce. A byl to vrchol samotné existence Velké Moravy, která však neměla dlouho trvat.

METODĚJŮV NÁVRAT A PŮSOBNÍ NA MORAVĚ

"Po návratu na Moravu - to vládl už Svatopluk - se Metoděj ujal konečně řízení své církevní provincie. Velkomoravský panovník mu slavnostně předal správu nad arcibiskupstvím, odezval do jeho pravomoci kostely na hradištích i kněze, kteří při nich působili. Společně se žáky vychovával Metoděj další kleriky, křtil nové věřící, pomáhal Svatoplukovi upevňovat mohutnější říši. Dokončil v závěru svého života i bratrovo literární dílo, staroslověnský překlad bible...." Nadále existující dvojjazyčnost náboženského obřadu, dvě rozdílné náboženské koncepce způsobovaly, že Metodějova činnost byla neustále napadána... V průběhu let se dostavily i rozpory se Svatoplukem. Ten se chtěl zřejmě přizpůsobit stylu života ostatních, hlavně franckých velmožů, a protože latina byla v aristokratických kruzích módní, nebylo ani divu, jestliže se kníže počal časem přiklánět k menšině latinských duchovních. ...ještě asi vznikl další spor: Svatopluk prý byl panovníkem "neřestí", sdělují staré rukopisy, což jistě ctnostný učenec, jako byl Metoděj, odsuzoval." (Toulky českou minulostí - 1.díl, str.137)

Situace se vyostřila, když se do čela „latinských“ kněží postavil Svatoplukův poradce - ctižádostivý kněz [Wiching](#). Používal nevybíravé metody a dovolil si opravdu hodně – svého nadřízeného Metoděje dokonce očerňoval u papeže! „Nejprve Metoděje u papeže obvinil, že hlásá kacírské nauky, že překračuje své pravomoci, že utiskuje latinské duchovní i latinu samotnou jako bohoslužebný jazyk (Podle nařízení nového papeže platila povinnost určité pasáže mše sloužit latinsky i uvnitř staroslověnského obřadu.) Znovu se musel Metoděj odebrat do Říma, znovu se musel hájit, znovu dosáhl vítězství, dokonce i před očima svého soka Wichinga.“ (Toulky českou minulostí - 1.díl, str.137)

Řeklo by se, že Metoděj zvítězil. Papež Jan VIII. potvrdil Metodějovi pravomoci i jeho pravověrnost. A bulou „[Industriae tuae](#)“ (roku 880) vyzval knížete Svatopluka i moravský lid, aby Metoděje ctili jako svrchovanou hlavu církve. Toto vítězství však bylo jen částečné a dalo by se přirovnat k „Pyrrhovu vítězství“. On totiž papež jako „pravý“ diplomat nechtěl Wichinga úplně ponížit, tak jej jmenoval „alespoň“ nitranským biskupem. Spor se nijak nezmírnil, ba právě naopak se ještě více vyhroutil. To byla voda na Wichingův mlýn. Wiching jako velmi vycytralý člověk se vrátil na Moravu dříve než Metoděj a předložil údajně Svatoplukovi listinu o Metodějově sesazení. Ač se později přišlo na to, že listina byla falzum, Wiching svoji pozici neztratil a nepřestal se štvavou politikou.

Wiching však na svoje úklady časem doplatil, zřejmě lidově řečeno „přestřelil“. Ke konci vlády ho Svatopluk vypudil ze země. Příčina? Svatopluk sice nejdříve hledal oporu u latinských kněží (vedených právě Wichingem) a toleroval jejich boj proti kněžím slovanským, záhy ale zjistil, že Wiching se proti němu opakovaně spolčoval s králem Arnulfem. A tím definitivně skončila knížecí náklonnost.

KŘEST BOŘIVOJE A LUDMILY NA VELKÉ MORAVĚ

Citujme o této významné události z veršované Dalimilovy kroniky:

VYPRÁVĚNÍ O PRVNÍM KŘEŠŤANU BOŘIVOJOVI

Zesnul Hostivít a stal se / vládcem **Bořivoj**. V tom čase
Svatopluk vlád na Moravě / Bořivoj mu sloužil. Právě
byl jím strašně pokálen. / Přijel na dvůr za králem,
a když pojíst měli spolu, / král ho nepřipustil k stolu
řka, ať pohan usedne si / jak hovado na zem se psy,
neboť prý mu chybí víra, / neboť ušatého výra
vzývá místo Stvořitele, / křesťanskou čest nemá v těle.
Bořivoj hned zrudl silně, / a když bylo po hostině,
žádal, aby pokřtil jej / arcibiskup **Metoděj**,
Rusín, který v zemi vši / po slovansku sloužil mši.
Tak byl svědkem **Velehrad**, / jak Metoděj zářivý
kříž pozved a při křtu klad, / na šíj Bořivoje dlaně.
A bylo to léta Páně / **osm set a devadesát čtyři**,
od kterého **do Čech se pak šíří / křesťanství**, jak každý ví.
Po té převeliké změně / Bořivoj se světcem stal a denně
almužníkům dary dávat velí / a přispívá hojně na kostely.
Tak nastala pak i chvíle ta, / kdy kostel sv. Klimenta
v Hradišti byl Čechy zbudován / a na Pražském hradě vedle bran
k počtě svaté Maří vznikl chrám.
(Zdroj: http://www.moraviamagna.cz/povesti/p_da23kr.htm)

Podle [Kristiánovy legendy](#) přijal **Bořivoj** s Ludmilou křest z rukou Metoděje na Velké Moravě ve Veligradu. Ohledně roku se vedou spory. Odhaduje se, že k tomu došlo kolem roku 883. Přijetím křtu (politické rozhodnutí) se bránil východofranským vládcům a biskupům a jejich expanzivním snahám.

Obr. 17
Legendární obraz
od malíře Josefa
Mathausera:
Arcibiskup Metoděj
křtí českého knížete
Bořivoje a jeho
manželku Ludmilu
(asi na Veligradu)

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotností středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

SPORY POKRAČUJÍ, SMRT METODĚJE A VYHNÁNÍ ŽÁKŮ

Spory Metoděje a Wichinga nadále pokračovaly: „Rozkol vyvrcholil nedlouho před Metodějovou smrtí. Když se totiž moravský arcibiskup rozhodl učinit konečně přítrž Wichingovým intrikám a zbavil ho biskupské funkce do té doby, než se podřídí jeho autoritě, rozlíčený sok ihned (dokonce se souhlasem Svatopluka) spěchal do Říma.“ Tentokrát byla opomenuta právnícká poučka, aby byla vyslechnuta i druhá strana („audiatur et altera pars“). Metoděj možná ještě podnikl svou poslední pouť do Konstantinopole. To možná i ovlivnilo papežovo rozhodnutí: „Nový muž na Petrově stolci Hadrián III. pod vlivem Wichingových udání slovanskou liturgii zakázal a nařídil, aby moravští kněží, pokud se nepodřídí, byli vypuzeni ze země. Když se Wiching vítězoslavně vrátil, našel již svého soka mrtvého.“ (kniha: Toulky českou minulostí, díl 1, str. 138).

Metodějův život se naplnil 6. dubna roku 885. Byl údajně pohřben v chrámu Panny Marie na Velehradu (Veligradu) nebo ve Starém Městě u Uh. Hradiště, ale jeho ostatky dosud nebyly nalezeny. Vládnoucí kníže Svatopluk si již dříve s Metodějem nerozuměl a jeho smrtí se rozhodl kníže skoncovat s problémy. Ze slovanské církve „nezůstal kámen na kameni“. A opět za tím stál proradný Wiching. Nový arcibiskup Gorazd (jmenovaný ještě Metodějem) byl spolu s mnoha jinými uvězněn. Metodějovi žáci se odmítli podříditi papežovu rozhodnutí a nechtěli dopustit, aby dílo velkých učitelů zaniklo.

O Gorazdovi informace končí ve vězení. Ostatní žáci, v počtu asi 200, byli v okovech vyhnáni ze země a slovanské bohoslužby zakázány. Zdálo se, že cyrilometodějské dědictví zaniklo a památka bratří věrozvěstů bude zapomenuta. Žáci našťastí našli azyl v Bulharsku. Sestavili zde nové písmo - cyrilici, které se stalo základem pro pozdější azbuku. Učení se rozšířilo i do Ruska. U nás v Čechách za nástupu Přemyslovců a počátků Českého státu sice sílila latinská kultura, ale přeci jen krátce došlo ke vzkríšení slovanského učení. Připomeňme na tomto místě legendárního opata [Prokopa](#) ze Sázavského kláštera (1032-1096), který se snažil uchovat staroslověnskou kulturu.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotností středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

ZÁNIK VELKÉ MORAVY

Po smrti knížete Svatopluka se ujal vlády jeho nejstarší syn Mojmir II. Mladší Svatopluk II. dostal do správy Nitransko. Velmi záhy se rozhořely spory mezi bratry. Navíc opět nastaly problémy s Východofranskou říší, v jejímž čele stanul schopný Arnulf. S ním vedl boje vládnoucí Mojmir II., kdežto Svatopluk II. se mu rozhodl poddat a uznat jeho sílu.

Jistý úspěch zažil Mojmir II., když vyslal k papeži posly se žádostí o vysvěcení arcibiskupa. Papež Jan IX. vyslal své legáty, a ti vysvětili arcibiskupa a tři biskupy sufragány. Tím byla moravská církev opět obnovena.

Dalším hráčem na šachovnici tehdejší Moravy byly expandující kočovní Maďaři. Zpočátku se usídlovali na území Velkomoravské říše s povolením Mojmíra II., zřejmě s nimi počítal s jako potencionálními spojenci proti Bavorům z Východofranské říše.

Mojmir II. byl však několikrát poražen Arnulfem. Vést válku doma proti bratru Svatoplukovi a na hranicích s Arnulfem se ukázalo jako nemožné a zničující. O tom už se přesvědčila spousta velmi schopných vladařů.

Mezi lety 905-906 se kmeny Maďarů daly znovu do pohybu a Velká Morava nezůstala ušetřena. V bojích zřejmě zahynul nejen vládnoucí Mojmir II. ale i moravská elita. Osídlení zde zřejmě pár desetiletí pokračovalo, ale o Velké Moravě už zmínky v písemných záznamech mlčí.

Obr. 18
Kníže Svatopluk
na smrtelném loži
napomíná své syny
k jednotě – legenda
o prutech.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotností středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

VÝZNAM VELKÉ MORAVY V NĚKOLIKA BODECH

- nejstarší raně středověký západoslovanský stát
- šíření křesťanství
- staroslověnská liturgie
- architektura - baziliky, rotundy
- opevněná hradiště
- staroslověnské písemnictví - písmo hlaholice
- Zákon sudnyj ljudem, Proglas
- Panonské legendy: Život Konstantinův a Život Metodějův
- vyspělá řemesla: šperkařství, hrnčířství, zbrojířství

Obr. 19
Archeoskanzen
v Modré
u Velehradu,
rekonstrukce
velkomoravského
osídlení.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotností středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

ODKAZ VĚROZVĚSTŮ 863 - 2013

EVROPA NEZAPOMNĚLA

K obnově a povznesení kultu obou světců dochází v době Karla IV., který se k nim hrdě hlásil a nechal na jejich počest vybudovat oltář v klášteře Emauzy na Slovanech. Byla zde sloužena slovanská liturgie. Po Karlově smrti však brzy zanikla. Alespoň [Emauzský klášter](#) se nám dodnes dochoval.

Obr. 20
V pozadí klášter
v Emauzích v Praze
založený Karlem IV.
roku 1346.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotností středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

SVATOŘEČENÍ CYRILA A METODĚJE

Soluňští bratři byli oficiálně svatořečeni až roku 1880 papežem [Lvem XIII.](#) Bohoslužby lidu v jazyce srozumitelném se vrátily do římskokatolických kostelů až díky II. vatikánskému koncilu v roce 1963. Roku 1980 papež [Jan Pavel II.](#) prohlásil věrozvěsty za patrony Evropy.

Obr. 21
Papež Lev XIII.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

CHRÁM SV. CYRILA A METODĚJE V PRAZE

Jména světců sv. Cyrila a Metoděje nese také pravoslavný chrám v Praze v Resslově ulici. Po atentátu - 27. května 1942 - na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha se právě zde ukryli naši parašutisté s požehnáním tamějšího pravoslavného biskupa Gorazda. Podle plánu měli být pak tajně převezeni v pohřebním vozu mimo Prahu. Dříve však byl jejich úkryt vyrazen Gestapu zrádcem Karlem Čurdou. Následně byl kostel obklíčen německými vojáky a atentátníci v přestřelce zabiti nebo spáchali sebevraždu. Biskup Gorazd byl popraven a roku 1987 prohlášen za svatého. Chrám je od roku 1995 [Národním památkem hrdinů heydrichiády](#) a Místem usmíření.

Obr. 22
Chrám sv. Cyrila a
Metoděje v Praze -
úkryt parašutistů
po atentátu

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotností středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

POREVOLUČNÍ NÁVRAT KE KOŘENŮM

V roce 1985, ještě v totalitní komunistické éře, se konalo setkání věřících na Velehradu. Zde zazněla kritika totalitního režimu a první iniciativa k cestě papeže do naší země. Po sametové revoluci v roce 1989 se přání věřících stalo skutečností. 22.dubna 1990 konal papež Jan Pavel II. slavnostní [mši](#) před bazilikou Panny Marie a svatých Cyrila a Metoděje za velké účasti národa. Opět se tak náš národ vrátil ke svým kořenům a k boží pravdě.

Obr. 23
VELEHRAD -
posvátné místo pro
naš národ.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotností středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

Obr. 24
Papež Jan Pavel II.
žehná věřícím na
Velehradě.

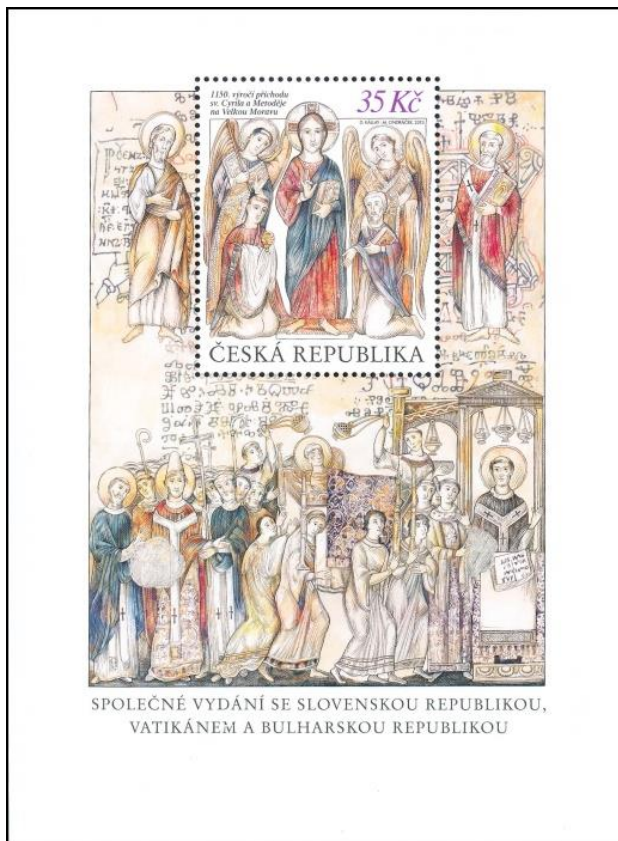
CYRILOMETODĚJSKÝ ODKAZ

Dílo sv. Cyrila a Metoděje zažehlo křesťanskou víru v srdcích našich slovanských předků. Ti zažili výjimečné chvíle – jako jedněm z prvních byla ve srozumitelném jazyce zvěstována pravda a láska boží. Příchod soluňských bratrů byl jednou z největších událostí našich dějin. Zde se nachází začátek naší kulturní historie. Jejich duchovní síla v průběhu celé naší další historie působí na duše lidí a ovlivňuje myšlení Čechů a Moravanů. K těmto našim kořenům se neustále vracíme a čerpáme sílu v těžkých dobách. Nejtěžší zkouškou prošel náš národ po roce 1948, kdy se komunistický režim snažil víru a duši národa udusit, nepodařilo se a dědictví sv. Cyrila a Metoděje žije v nás dodnes. Památku světců si připomínáme každoročně státním svátkem 5. července. Od roku 2000 se navíc na Velehradě konají setkání věřících – [Dny lidí dobré vůle](#) (3.-5.7.).

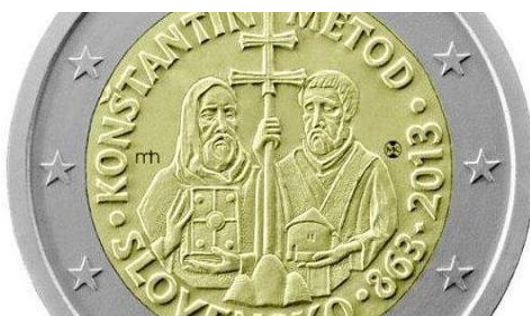
Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

PŘIPOMÍNKA VÝROČÍ NA ZNÁMKÁCH I NA MINCÍCH

Obr. 25
Česká pošta vydala
k významnému
výročí světců
pamětní známku.

Obr. 26
Národní banka
Slovenska vydala
dvoeuurovou minci
k velkému výročí.

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotností středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

ZÁVĚR – ZHODNOCENÍ CYRILOMETODĚJSKÉ MISIE

Na závěr bych rád ocitoval slova odborníka na dané období - historika Vladimíra Vavříčka o významu cyrilometodějské misie: **„Kdyby byly brány v úvahu jen její politické dějiny, zůstala by Velká Morava pouze drobnou historickou epizodou na východním pomezí franské říše, která by v historických příručkách byla maximálně zmíněna jednou či dvěma větami. Co z ní učinilo tak výrazný a nepominutelný historický fenomén, byla činnost a kulturní dílo cyrilometodějské misie, které mělo tak dalekosáhlý význam pro kulturní – a namnoze i politický – vývoj velké části slovanského světa na dlouhá staletí.“** (2001)

Obr. 27
Sousoší Cyrila
a Metoděje
na Radhošti

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotností středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

ZDROJE OBRÁZKŮ:

Obr. 1: Cyril a Metoděj

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/0b/Cyril_and_Methodii.jpg/585px-Cyril_and_Methodii.jpg

Obr. 2: Cyril a Metoděj v průčelí kostela v Bílovicích nad Svitavou

http://www.bilovice-nad-svitavou.cz/VismoOnline_ActionScripts/Image.ashx?id_org=455&id_obrazky=1320&datum=7.3.2012+21%3A42%3A17

Obr. 3: kníže Mojmír

<http://www.moravacizmoravy.estranky.cz/img/picture/30/mojmir-i..gif>

Obr. 4: Mapa Moravy a Nitranska

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9f/Nitra_moravia_833-cs.png

Obr. 5: Kníže Rostislav na ikoně

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/84/Prince_Rostislav.JPG

Obr. 6: Mapa Velké Moravy

<http://www.slovane.cz/pic/vm/mapka01.jpg>

Obr. 7 Papež Mikuláš I.

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f0/Nicholas_I.jpg

Obr. 8 Císař Michal III.:

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0e/Michael_III.jpg

Obr. 9 Sv. Metoděj

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Svat%C3%BD_Metod%C4%9Bj_%28Vy%C5%A1kov_%28D%C4%9Bdice%29-_czech_republic%29.JPG

Obr. 10 Sv. Cyril před kostelem v Ivanovicích na Hané

http://im.foto.mapy.cz//pub/big/000/046/000046ee6_28d505

Obr. 11 Codex Vaticanus Slavicus (makedonská provenience):

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File%3ACodexVaticanusSlavicus3Gagoliticus.jpg>

Obr. 12 Velkomoravský kostel – rekonstrukce Archeoskanzen Modrá u Velehradu

http://im.foto.mapy.cz//pub/big/000/029/000029f84_2e274f

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotností středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

Obr. 13 Papež Hadrián:

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a6/Adrian_II.jpg

Obr. 14 Konstantin a Metoděj přinášejí roku 867 ostatky sv. Klimenta do Říma, vítání papežem Hadriánem II.

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/6b/San_clemente_fresco.jpg/800px-San_clemente_fresco.jpg

Obr.15 Papež Jan VIII.

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/49/Papa_loannes_VIII.jpg

Obr. 16 Kníže Svatopluk

<http://www.2zskolin.cz/panovnici/01/Image47.gif>

Obr. 17 Arcibiskup Metoděj křtí českého knížete Bořivoje

<http://www.svornost.com/wp-content/uploads/krest.jpg>

Obr. 18 Kníže Svatopluk na smrtelném loži

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/26/Josef_Mathauser_-_Svatopluk_a_jeho_synov%C3%A9.jpg

Obr. 19 Archeoskanzen v Modré u Velehradu

autorky: Adéla Vokrálová a Lenka Matěnová, studentky SpA (2013) EKO GYMNÁZIA BRNO o.p.s.,2013

Obr. 20 Klášter v Emauzích

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d6/Praha_sv%C3%BDm_v%C3%ADt%C4%Bzn%C3%BDm_syn%C5%AFm.jpg/800px-Praha_sv%C3%BDm_v%C3%ADt%C4%Bzn%C3%BDm_syn%C5%AFm.jpg

Obr. 21 Papež Lev XIII.

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b2/Leo_XIII..jpg/474px-Leo_XIII..jpg

Obr. 22 Chrám sv. Cyrila a Metoděje v Praze

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/92/CaM_-_chr%C3%A1m_zvenku.JPG/800px-CaM_-_chr%C3%A1m_zvenku.JPG

Obr. 23 Velehrad

autorky: Adéla Vokrálová a Lenka Matěnová, studentky SpA (2013) EKO GYMNÁZIA BRNO o.p.s.,2013

Obr. 24 Papež Jan Pavel II.

http://www.navstevapapeze.cz/_d/jpll.jpg

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotností středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

Obr. 25 Česká pošta k významnému výročí...

<http://eshop.infofila.cz/zbozi/6434-znamky-v.jpg>

Obr. 26 Národní banka Slovenska vydala dvoueurovou minci k velkému výročí

http://media.novinky.cz/721/347219-top_foto1-eyk98.jpg?1358154002

Obr. 27 Sousoší Cyrila a Metoděje na Radhošti

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/84/Sv._Cyril_a_Metod%C4%9Bj.jpg

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotností středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

PRAMENY K DĚJINÁM VELKÉ MORAVY

Kroniky:

Fuldské anály (klášter ve Fuldě) - autorem francouzský analyista Rudolf z Fuldy, křest českých knížat 845, válka s Ludvíkem Němcem 846-856.

tzv. **Geograf bavorský** - kol. 845, vědomosti o Slovanech, autorem snad opat Grimoald (z Weissenburgu, kancléř Ludvíka Němce), 843 vzniká VFŘ a Ludvík chce obnovit východní hranici;

Edice pramenů v MMFH: **Magnae Moraviae fontes historici**. Spisy University J. E. Purkyně v Brně. Filosofická fakulta

I. (kroniky, letopisy) ed. L. E. Havlík (Brno 1966).

II. (legendy, liturgické texty) ed. L. E. Havlík (Brno 1967).

III. (listiny, listy, historické spisy) ed. L. E. Havlík (Brno 1969).

IV. (zákony, právní texty, dodatky) ed. L. E. Havlík (Brno 1971).

V. (rejstříky) ed. L. E. Havlík (1977).

Náboženské texty:

Proglas - staroslověnská veršovaná předmluva k překladu evangelií (autorem snad Konstantin), obsahuje různé překlady téměř všech částí evangelia (překladačem zřejmě Metoděj)

Panonské legendy - *Život Konstantina*, *Život Metoděje* (autorem starší cyrilské legendy je zřejmě Metoděj, autorem mladší cyrilské legendy zřejmě Kliment Ochridský)

Zákony:

Zakon sjudnyj ljudem - první slovanský zákoník, autory Konstantin a Metoděj, vychází z řecké Eklogy (ta vychází z CIC), soukromé a trestní právo

nomokánon - původně byzantský zákoník, inspirace, Metodějův překlad

Ostatní:

Zprávy arabských a židovských kupců

Zmínky v díle byzantského císaře *Konstantina Porfyrogenneta* (odtud pojem *hé megale Moravia* - Velká Morava - ve smyslu vzdálená)

Papežská kancelář (např. bula *Industrie Tuae* - povolení slovanské liturgie)

Celní výnosy

Dochováno také v díle Metodějových žáků, slovanských mnichů (nejvýznamnější sv. *Kliment Ochridský*); Bulharsko, Makedonie, Kyjevská Rus, částečně Čechy

Legendy

staroslověnské legendy: *Životy (Život Konstantinův a Život Metodějův)* - konec 9. století, o christianizaci Velké Moravy, životě světců a jejich činech (tzv. Moravsko-panonské legendy)

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotnosti středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

ODBORNÁ LITERATURA K DĚJINÁM VELKÉ MORAVY:

BAGIN, Anton et al. Apoštolé Slovanů Cyril a Metoděj a Velká Morava. 2., dopln. vyd. Praha: Česká katolická Charita, 1985. 174 s.

BLÁHOVÁ, Marie; FROLÍK, Jan; PROFANTOVÁ, Naďa. *Velké dějiny zemí Koruny české I. Do roku 1197*. Praha; Litomyšl: Paseka, 1999. 800 s.

DVOŘÁK, Rudolf: Dějiny markrabství moravského I. Brno 1906

GRIVEC, František. Slovanští apoštolové sv. Cyril a Metoděj. 1. vyd. Olomouc: Josephus Vyvlečka, 1927. 163 s

HAVLÍK, Lubomír E. *Dubrovnické kroniky a tradice o Svatoplukovi*. Slovanský přehled 58, 1972, č. 3, s. 197-200.

HAVLÍK, Lubomír E. *Ibn Rusta o králi Svatoplukovi a jeho sídelním městě*. Jižní Morava 26, 1990, sv. 29, s. 9-17.

HAVLÍK, Lubomír E.. *Kronika o Velké Moravě*. první. vyd. Brno : Jota.

HAVLÍK, Lubomír E.. *Svatopluk I. Veliký, král Moravanů a Slovanů*, Brno : Jota, 1994.

HAVLÍK, Lubomír E.. *Život a utrpení Rostislava, krále Moravanů*. první. vyd. Brno 1999.

HORA, P.: *Toulky českou minulostí, díl 1.*, Baronet 1995

CHRZANOWSKI, Witold. *Świętopętk I Wielki. Król wielkomorawski*. Krakow: Avalon, 2008. 229 s. (polsky)

JAN, Libor: *Příběh intelektu, vůle a víry v Boha*, in: *Dějiny a současnost* 5/2013

KOČÍ, J., Vondruška V.: *Památky národní minulosti*, Praha 1989

MACHÁČKOVÁ, Jiřina: *Čtení ze starých kronik a legend*, Albatros Praha 1974

MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk. *České země od příchodu Slovanů po Velkou Moravu II*. Praha: Libri, 2006. 967 s.

MITÁČEK, Jiří (ed.), *Cyrl a Metoděj – doba, život, dílo / Cyril and Methodius – Their Era, Lives, and Work*, Moravské zemské muzeum, Brno 2013, 220 stran

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotností středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.

NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny I./I. Od nejstarších dob do smrti knížete Oldřicha*. Praha: Jan Laichter, 1912. 782 s.

PALACKÝ, F.: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě, díl 1., od prvověkosti až do roku 1253*, Praha 1939

PAVLÍK, Matěj. *Cyrl a Metoděj. Apoštolové Slovanů*. ČNFK 2013. 1.vyd.

PANIC, Idzi. *Ostatnie lata Wielkich Moraw*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2000. 239 s. (polsky)

POULÍK, J. *Mikulčice - pevnost a sídlo knížat velkomoravských*, Praha 1975

POULÍK, J. *Mikulčice: Velkomoravské mocenské ústředí*, Praha 1974

POULÍK, J. *Žuráň v dějinách střední Evropy* 1995

RAVIK, Slavomír. *O světcích a patronech*, Brno 2006

STEINHÜBEL, Ján. *Nitrianske kniežatstvo: počiatky stredovekého Slovenska: rozprávanie o dejinách nášho územia a okolitých krajín od sťahovania národov do začiatku 12.storočia*. Bratislava: Veda, 2004. 576 s. (slovensky)

TŘEŠTÍK, Dušan. *Vznik Velké Moravy. Moravané, Čechové a střední Evropa v letech 791-871*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. 384 s.

TÝNECKÝ, J.H.: *Kronika českého národa v obrazech*, Praha 1946

VAŠICA, Josef: *Literární památky epochy Velkomoravské*, Praha 1946

VAVŘÍNEK, Vladimír: *Cyrl a Metoděj mezi Konstantinopolí a Římem*, Vyšehrad, Praha 2013

BELETRIE: VANČURA, V.: *Obrazy z dějin národa českého*, Praha ed. Máj, 1965

webové stránky:

www.slované.cz

www.velkomoravané.cz

<http://www.archeoskanzen.cz/>

<http://www.slovackemuzeum.cz/doc/8/>

<http://www.cea.livinghistory.cz>

<http://www.rozhlas.cz/toulky/portal/>

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10177109865-dejiny-udatneho-ceskeho-naroda/208552116230010-velka-morava/>

<http://www.moraviamagna.cz/>

<http://www.veligrad.eu/archeologie/dejiny-velke-moravy>

Materiál je součástí projektu „Světová výročí UNESCO jako prostředek k posílení gramotností středoškolské mládeže“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního, středního a základního uměleckého vzdělávání v roce 2013“ spolufinancován MŠMT.